

Planeringsavdelningen
Sara Winnfors
016-544 21 33
sara.winnfors@energimyndigheten.se

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Fördjupad genomgång av länsstyrelsernas regionala Energi- och klimatstrategier

Föreliggande dokument är en fördjupad genomgång av de regionala Energi- och klimatstrategier som länsstyrelserna har upprättat på regeringens uppdrag med förslag på hur arbetet med strategierna kan utvecklas för att komma till nytta i det regionala energi- och klimatarbetet.

Länsstyrelserna lämnade strategierna den 31 oktober 2008 till regeringen samt till Energimyndigheten, Boverket och Naturvårdsverket enligt uppdrag i regleringsbrevet. Energimyndigheten har haft uppdraget att sammanställa strategierna till den 28 februari. Uppdraget genomfördes och sammanställningen lämnades till regeringen den 23 februari 2009.

Energimyndigheten har i uppdrag att stödja länsstyrelserna i deras energiomställningsarbete. Förutom kontakterna och stödet till länsstyrelserna arbetar Energimyndigheten med Energikontoren och Energi- och klimatrådgivarna samt med kommunerna i programmet Uthållig kommun.

I strategiarbetet är det viktigt att samverka med redan befintliga planer, program och strategier. De viktigaste underlagsdokumenten för Energi- och klimatstrategin är de kommunala energiplanerna, kommunernas översiktsplaner, de regionala utvecklingsprogrammen, länstransportplanerna samt arbetet med miljömålen. Dessa styr- och planeringsdokument fungerar oberoende av varandra men de har alla beröringspunkter med energi- och klimatarbetet och går ibland in på samma frågor.

Förslagen nedan kommer att kräva ytterligare insatser från både länsstyrelserna och Energimyndigheten, vilket i så fall kräver ökade resurser.

Förslag

- Länsstyrelserna bör ges möjlighet att ta mer initiativ och driva energifrågor i samverkan med kommunerna för att värna om energifrågorna.
- Länsstyrelsen bör än tydligare verka för att statliga intressen inom energiområdet tillgodoses under samverkansprocessen kring kommunernas översiktsplaner.

- Länsstyrelserna bör utifrån kommunernas översiktsplaner göra en övergripande regional analys av energirelaterade frågor som kan föras tillbaka till kommunerna.
- Energimyndigheten bedömer att det vore värdefullt om alla kommuner hade någon form av energiplaner där vissa uppgifter är gemensamma. Det kommer att underlätta användningen av på en övergripande nivå av bland annat länsstyrelserna i upprättandet av Energi- och klimatstrategier.
- Energimyndigheten har funnit det värdefullt med en stark koppling mellan strategierna och de regionala utvecklingsprogrammen (RUP). Det är även önskvärt att de regionala energi- och klimatstrategierna blir ett av underlagen i framtagandet av RUP.
- Samtliga länsstyrelser bör genomföra aktörsanalyser för att klargöra alla regionala aktörers roller och befogenheter i energiomställningsarbetet. Det är viktigt för att kunna gå vidare från strategi till handling.
- Den regionalt uppdelade statistiken behöver utvecklas för att få bättre kvalitet samt bli mer adekvat och användarvänlig.
- Länsstyrelserna bör få resurser för att möjliggöra att bli mer pådrivande, stödjande och sammanbindande för energifrågorna i länen.

Energimyndigheten bedömer inte att pågående diskussion om regionindelning påverkar ovanstående förslag i nämnvärd utsträckning.

Kommunala och regionala planer som berör energiområdet

De kommunala energiplanerna

Enligt lagen om kommunal energiplanering ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Syftet är att främja hushållningen med energi samt att verka för en säker och tillräcklig energitillförsel.

Energiplanerna i strategiarbetet

Alla kommuner har inte upprättat energiplaner och många som har energiplan har inte uppdaterade versioner. De kommunala energiplanerna ser olika ut från kommun till kommun och det varierar även hur länsstyrelserna har använt dem. I de regionala Energi- och klimatstrategierna framkommer att några länsstyrelser arbetar aktivt med kommunernas energiplaner, medan många andra inte har arbetat med energiplanerna och inte heller har använt energiplanerna i arbetet med strategierna.

Kommunernas översiktsplaner

Enligt Plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan. Planen ska behandla frågor om mark- och vattenanvändning och byggande i hela kommunen. Den är också ett redskap för det lokala utvecklingsarbetet. När förslag till översiktsplan upprättas ska kommunen samråda med Länsstyrelsen.

Länsstyrelsens roll i denna process är i första hand att verka för att statliga intressen tillgodoses, genom att förmedla underlag om statliga intressen samt ge goda råd. Ambitionen är att samhället ska utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt, att tillgängliga resurser tas till vara och att det skapas goda bostäder och boendemiljöer för alla. Översiktsplanen är vägledande för andra planer och beslut, men den är inte rättsligt bindande.

Översiktsplanerna i strategiarbetet

I flertalet strategier framkommer det att länsstyrelser ser översiktsplanerna som ett viktigt instrument för att arbeta med energifrågor. Den energifråga som främst tas upp i strategierna i samband med översiktsplanering är planering av vindkraft. I några strategier finns förslag om hur kommunerna bör arbeta med sina översiktsplaner, såsom att översiktsplanerna ska beakta energihushållning samt användning av förnybara energikällor i både översiktsplanen och fördjupade översiktsplan, samt redovisa hur tätortsutvecklingen påverkar utnyttjande av fjärrvärme och förnybara energikällor.

Detaljplaner

Detaljplanen används när kommunen rättsligt vill slå fast hur bebyggelse ska utformas. Detaljplaner används både när nya områden ska byggas och när befintliga ska byggas om eller bevaras. Detaljplanens bestämmelser är bindande för bygglov och andra tillstånd och åtgärder som sedan krävs för att uppföra byggnader eller anläggningar.

Detaljplanerna i strategiarbetet

Kommunens detaljplan har en liten roll i Energi- och klimatstrategierna men har samlat en stor betydelse för utvecklingen av ett hållbart och miljöanpassat samhälls- och transportsystem. Det är också det viktigaste rättsligt bindande instrumentet kommunerna har för att verkställa intentionerna i översiktsplanen och exempelvis se till att en transportsnål bebyggelse etableras som minimalt påverkar hälsa och säkerhet.

De regionala utvecklingsprogrammen (RUP)

Det regionala utvecklingsansvaret omfattar uppgiften att utarbeta en strategi för länets långsiktiga tillväxt. I de län som har ett regionalt självstyrelseorgan eller samverkansorgan är det dessa som upprättar programmet i samverkan med kommuner, landstinget, länsstyrelsen samt övriga berörda statliga myndigheter såsom exempelvis högskolor och trafikverken. Det regionala självstyrelseorganet bör samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet. För övriga län är det länsstyrelsen som har uppgiften att ansvara för tillväxtarbetet.

RUP ska bland annat innehålla en analys av utvecklingsmöjligheter och problem i länet, ange de långsiktiga målen för länets utveckling och redovisa vilka åtgärder som bör vidtas för att målen ska nås. Samordning med arbetet med

energiomställning ska eftersträvas. Utvecklingsprogrammet ska också underlätta samverkan mellan länen.

RUP i strategiarbetet

De flesta länsstyrelser har använt RUP på något sätt i framtagandet av strategierna. Det har inneburit att länsstyrelserna har haft en möjlig tillgång till de samverkansarenor som har utvecklats i och med framtagandet av RUP. Det har underlättat att göra utvecklings- och näringslivsfrågorna till en del av strategiarbetet.

RUP:en har varit ett av de viktigare underlagen som länsstyrelserna har utgått ifrån, vilket sannolikt beror på att RUP är ett redan förankrat och politiskt beslutat dokument. I vissa fall har framtagandet av strategin genomförts parallellt med framtagandet av en ny RUP där båda processerna har bidragit till varandra. Ibland har strategin kopplats direkt till RUP och lagts till som en strategi eller ett handlingsprogram under det regionala utvecklingsprogrammet.

Länstransportplanen

Länsstyrelserna samråder kring länstransportplanen. I de fall det inte finns självstyrande regioner eller regionala samverkansorgan ansvarar länsstyrelsen själv för transportinfrastrukturplanen. Planen är en ledning vid fördelning av medel för nyinvesteringar och förbättringsåtgärder i länets infrastruktur. Länsplanen avser investeringar i tolv år under perioden 2004-2015 och ska förnyas vart fjärde år.

Länstransportplanen i strategiarbetet

Länsstyrelserna hade i sitt strategiarbete uppgiften att speciellt se till transportfrågorna och alla länsstyrelser behandlar transporter, det är en viktig del i strategierna. De har angripit transportfrågorna på olika sätt, en del mer beskrivande, en del mer i form av målformuleringar. Alla bidrar dock med mycket material om transportsituationen i länet. Frågor som behandlas är främst infrastruktur, kollektivtrafik och beteendepåverkan. Konkretiseringsgraden är som störst här, många formulerar mål och åtgärder för kollektivt resande, möten och service på distans, effektiva person- och godstransporter.

Miljömålen

Länsstyrelsen har till uppgift att se till att de regionala miljömålen samt miljömålen som riksdagen har beslutat om får genomslag i länet.

Miljömålen i strategiarbetet

Nästan alla länsstyrelser förhåller sig till och använder sig av sitt arbete med miljömålen, det har varit basen i strategiarbetet. Det är främst arbetet med de regionala miljömålen som varit utgångspunkten.

Fortsatt arbete med Energi- och klimatstrategierna

Kommunala energiplaner

Energimyndigheten anser att någon form av kommunal energiplan bör finnas där vissa uppgifter är gemensamma. Energiplanen bör också utgöra grunden för eller ta sin utgångspunkt från de regionala energi- och klimatstrategierna.

Genom de frivilliga avtalen som föreslås i regeringens Energiproposition kommer någon form av energiplaner att upprättas genom en handlingsplan, för de kommuner och landsting som tecknar avtal.

Länsstyrelserna skulle kunna utveckla sitt arbete för att främja energiomställningen. Energimyndigheten har i uppgift att stödja länsstyrelserna i arbetet med energiomställningen. Det innebär bland annat att stödja länsstyrelserna i deras arbete att förstärka klimat- och energiperspektivet i samhällsplaneringen och värna om ett helhetsperspektiv på samhällsstrukturs inverkan på energianvändning och klimat.

Fysisk planering

Den fysiska planeringen har stor betydelse för energi- och klimatfrågorna. Energimyndigheten anser att energi- och klimatperspektivet i högre grad bör prioriteras i samhällsplaneringens alla delar. Översiktsplaneringen ger en möjlighet att planera för långsiktigt hållbara lösningar och att få ett utvecklat energiperspektiv på samhällsplaneringsfrågor. Det är angeläget att utveckla den fysiska planeringen såväl inom länet som med angränsande län.

Regional sektorsplanering återfinns idag i arbetet med de regionala infrastrukturplanerna/länstransportplanerna som genomförs av de regionala samverkansorganen och i några fall av länsstyrelserna. Behovet av ett regionalt planeringsunderlag eller förankrad önskvärd strukturbild är viktigt inte minst på energiområdet. Ökad pendling, flexibilitet och regionförstoring skapar ett ökat behov av att samarbeta mellan kommuner och samverka regionalt. Ett utvecklat regionalt samarbete inom energiområdet skulle kunna underlätta planering av energieffektiva lösningar och främja förnybara energislag.

Översiktsplanerna i klimat- och energiarbetet

Kommunerna bör, som underlag till sina översiktsplaner ha någon form av energiplanering, där de beaktar energihushållningen, användningen av energikällor samt redovisar hur tätortsutvecklingen påverkar utnyttjande av fjärrvärme och transportmönster. Energimyndigheten menar att detta är viktiga frågor som i än högre grad bör tas upp i samband med länsstyrelsernas samverkan kring översiktsplaner. Länsstyrelserna ska till Boverket redovisa hur de klimat- och energipolitiska målen får genomslag i kommunernas översikts- och detaljplaner. Denna redovisning skulle även Energimyndigheten kunna ta del av.

Detaljplanerna i strategiarbetet

Kommunens detaljplan är ett viktigt instrument för att verkställa intentionerna i översiktsplanen. Det är viktigt att energifrågorna följs upp i detaljplanen och att frågor såsom uppvärmning av byggnader, eventuell dragning av fjärrvärme och konsekvenser av nya vägar och transporter behandlas tidigt i översiktsplaneringen och att dessa frågor sedan följs upp i detaljplanerna.

Tillväxt- och utvecklingsfrågor

Energi- och klimatstrategierna måste innehålla såväl klimat- och miljöfokus som försörjnings- och tillväxtfokus. En koppling till arbetet med regional utveckling och RUP innebär att inte bara att klimat- och miljöfrågor behandlas i strategiarbetet utan även utvecklings- och näringslivsfrågorna. Klimat- och energiarbetet ger möjligheter till regional och lokal utveckling där länsstyrelserna har stora möjligheter att använda sina miljö- och klimatkunskaper till att initiera affärsmöjligheter inom energiområdet.

Energimyndigheten ser det som angeläget att klimat- och energifrågorna i än högre grad kopplas till tillväxtarbetet. Detta kan bland annat innebära att det arbete som Energimyndigheten bedriver med kommersialisering av energiforskningens resultat lättare kan kopplas till det regionala tillväxtarbetet.

Främjande arbete

Länsstyrelserna kan på samma sätt som nationella myndigheter bedriva ett främjande arbete som stimulerar och underlättar att åtgärder genomförs i länet.

Transporter

Transporter är en viktig energifråga. Cirka en fjärdedel av Sveriges energianvändning används inom transportsektorn. Energimyndigheten menar att det är en bra ansats att regionerna tar upp de frågor som de har rådighet över som infrastruktur, kollektivtrafik och beteendepåverkan.

Transportfrågorna är en av de frågor där samverkan över länsgränser är viktigast.

Uppföljning, energimål och miljömål

Strategierna bör följas upp och kan med fördel uppdateras med viss regelbundenhet, till exempel när nya nationella mål antas.

För att kunna upprätta regionala strategier på energi och klimatområdet måste länsstyrelserna och andra aktörer ha tillgång till relevanta och tillförlitliga underlag. Därför bör den regionalt uppdelade statistiken utvecklas. Det är något som Energimyndigheten arbetar med tillsammans med bland annat länsstyrelserna och Sveriges kommuner och landsting.

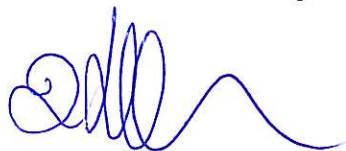
Aktörsanalyser

För att klimat- och energistrategin ska bli ett levande regionalt dokument måste en bred samverkan genomföras med alla relevanta parter. Det finns många aktörer på arenan för energifrågor, inte bara offentliga utan också näringsliv och intresseorganisationer. Därför är det viktigt med aktörsanalyser. Det är viktigt att alla känner ansvar för sina respektive roller för att kunna samverka i handlingsprogram som bör upprättas som en följd av strategiarbetet om till exempel energi- och transportplaner. I många fall är de regionala samverkansorganen drivande inte minst inom tillväxt- och utvecklingsområdet, varför samverkan är nödvändig.

Kunskap

Energi är en fråga som griper in i många av de områden som länsstyrelserna arbetar med. Det finns god kunskap om energifrågor hos enskilda tjänstemän men det är angeläget att frågan kommer in i arbetet inom hela länsstyrelseorganisationerna på samma sätt som till exempel miljöfrågorna.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektören Zofia Lublin. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit avdelningscheferna Anneli Eriksson, Susan Linton Royen och tf avdelningschefen Peter Rohlin, verksjuristen Fredrik Selander samt handläggaren Sara Winnfors, den sistnämnde föredragande.

Zofia Lublin

Sara Winnfors

